

Toekomstbeelden voor de Leidse regio

Discussiedocument

Versie 0.3 | Maart 2016

CONCEPT

WORK IN PROGRESS!

Toekomstvisie Leidse Regio 2027 | de kracht van samen optrekken

Bijsluiter voor een goed gesprek

“Belangrijk dat we in deze fase investeren in elkaars denkbeelden.”

Elco Brinkman

Hoe zien wij de toekomst van onze regio?

Wat is de ontwikkelkoers van onze regio? Die vraag proberen we als Leidse regio te beantwoorden in onze gezamenlijke toekomstvisie 2027. Dit door intensief te praten met ‘de buitenwereld’ (stakeholders, frisdenkens, bedrijven en instellingen, studenten en scholieren) en intensief te praten met elkaar. Deze gesprekken zijn in volle gang. Tijdens deze gesprekken en tijdens bijeenkomsten met de klankbordgroep van de raden en met de colleges zijn thema’s opgehaald waar nut en urgentie wordt gevoeld om regionaal krachtiger op samen te werken. Een deel van die thema’s is uitgewerkt in een van de beleidsvisies in de regio (bijvoorbeeld voor Economie 071) en voor een deel van de thema’s staat dat naar alle waarschijnlijkheid binnenkort te gebeuren (in de Omgevingsvisie “Hart van Holland” bijvoorbeeld). Andere thema’s kunnen in de komende maanden een plek krijgen in de gezamenlijke strategische agenda die onderdeel is van de toekomstvisie Leidse regio 2027.

Dit alles vraagt om een gezamenlijk richtinggevend perspectief: een breed gedragen gezamenlijke ontwikkelkoers voor de regio. Kortom: welke toekomst willen we voor onze regio en voor haar gebruikers in het jaar 2027? Om tot zo’n gezamenlijke koers te kunnen komen moeten we elkaar en elkaars belangen leren kennen, ons in elkaars positie kunnen verplaatsen, en in gesprek gaan over onze wensen en ambities voor de Leidse regio. Om dit goede gesprek te vergemakkelijken (en niet meer dan dat!) hebben we twee scenario’s uitgewerkt, die besproken kunnen worden.

Aard van de scenario’s: het gaat niet om een keuze uit 1 of 2...

Als je in gesprek gaat over de ontwikkelkoers van de Leidse regio, blijkt al snel dat iedereen daar weer een iets ander beeld van heeft. In de toekomstvisie 2027 willen we een ontwikkelkoers opnemen die op grote steun kan rekenen, zowel van bestuurders en raadsleden als van de gebruikers (bewoners en bezoekers) van onze regio. De scenario’s zijn bedoeld als twee uitersten om de discussie aan te scherpen en te prikkelen en zodoende het goede gesprek te faciliteren.

Kortom, een hulpmiddel om met elkaar (binnenwereld en buitenwereld) in gesprek te gaan en met elkaar de toekomst in te regelen. Het gaat niet om een keuze tussen twee uitersten maar om samen de juiste stand te kiezen. Ingrediënten dus om het goede en prettige gesprek met elkaar te voeren en naar een helder gezamenlijk richtinggevend beeld toe te werken. Welke kant willen we dat onze regio op ontwikkelt en wat betekent dat?

Bijsluiter voor een goed gesprek (vervolg)

En er staat ook veel *niet* in de scenario's.

Wat is vandaag de dag onze onderscheidende kracht en waar zijn we trots op? Welke (autonome) ontwikkelingen komen op ons af en welke uitdagingen en kansen brengt dit met zich mee voor de Leidse regio? Het wordt allemaal beschreven in het (work in progress) analysedocument over de Leidse regio en is als uitgangspunt genomen voor de scenario's.

Sommige dingen staan in onze regio namelijk *niet* ter discussie. Wij *zijn* een kennisregio. Wij *zijn* een regio met veel erfgoed. Onze regio ontleent haar kracht aan *verscheidenheid* en aan de bijzondere combinatie van een historisch centrum met een eeuwenoude, maar volop bloeiende universiteit, aan het Bio Science Park en aan een aantrekkelijke woonomgeving, omzoomd door mooie open groene ommelanden en landschappen. Ook weten we dat er steeds grotere uitdagingen op ons als gemeenten en op onze Leidse regio afkomen. Uitdagingen waarbij het nodig is dat we de Leidse regio als 1 belevingsgebied beschouwen en krachtig samen optrekken.

Dat staat allemaal niet ter discussie. Toch?

Laat ons weten wat de uitkomst is van úw gesprek

Wij nodigen u graag uit om de scenario's in dit document te gebruiken voor uw eigen goede en prettige gesprek over de ontwikkeling van de regio. Met uw familie, met vrienden, met burens, met collega's, maar vooral ook met mensen die elders in de Leidse regio wonen. En wij stellen het op prijs als u ons wilt laten weten wat de uitkomst is van uw gesprek: wat volgens u en uw gesprekspartners de ontwikkelkoers zou moeten zijn voor de regio. U kunt ons dat laten via onze website: www.leidsregio2027.nl

Meer informatie:

Wilt u meer weten over de ontwikkeling van de Leidse regio tot op heden, of over kansen en opgaven voor de toekomst? Dan verwijzen wij u graag naar ons analysedocument over de Leidse regio en onze website: www.leidsregio2027.nl.

Procesinformatie :

Wilt u meer weten over de totstandkoming van de toekomstvisie voor de Leidse regio? Ook dan verwijzen wij u graag naar onze website: www.leidsregio2027.nl.

Scenario 1: Netwerk met karakter

De Leidse regio heeft een uniek **karakter**, dat zo aantrekkelijk is dat we het willen beschermen en behouden. Het unieke karakter zit niet alleen in de bewoners, in onze hechte gemeenschappen en onze universiteit, maar ook in de stenen, het groen, het water en de lucht. Dat willen we niet zomaar veranderen, want we weten dat dit karakter grote waarde heeft voor onze gebruikers (bewoners, bedrijven, bezoekers).

Net als in de rest van Nederland wordt de **bevolking** van onze regio ook wat grijzer. In de kernen en buurten die wat verder van het Leidse centrum af liggen, is in 2027 zo'n 30% van de bewoners ouder dan 65. Zij hebben relatief veel vrije tijd. Daarmee zullen zij geleidelijk meer kleur geven aan het sociale en culturele leven in de regio, zoals dat ook elders in Nederland gebeurt.

De gemeenten in onze regio geven zo veel mogelijk zelf vorm en inhoud aan hun **sociaal beleid**. En omdat geen twee gemeenten hetzelfde zijn, kan dat beleid per gemeente verschillen. Dit gemeentelijke beleid is bepalend voor de speelruimte voor professionals, aansluitend op de lokale behoefte. Binnen de regio hanteren we alleen hetzelfde beleid voor werk, inkomen, zorg en welzijn waar dat financieel noodzakelijk of wettelijk verplicht is.

Alle bewoners van onze regio kunnen gebruik maken van kennis over **gezondheid en vitaliteit** die in onze regio aanwezig is. De zorg voor gezondheid en vitaliteit zien we in eerste instantie als een verantwoordelijkheid voor het individu en niet als speerpunt van de gezamenlijke gemeenten in de regio. Gemeenten die dat nodig achten, staat het uiteraard vrij om beleid te maken voor specifieke kwesties, zoals "Jongeren op gezond gewicht" of zelfredzaamheid van ouderen.

Het **groen** binnen ons stedelijk gebied is een mengeling van gebruiksgroen en "natuurlijk groen". Sommige delen gebruiken we vrij intensief. In andere delen van ons binnenstedelijke groen laten we de natuur zo veel mogelijk haar gang gaan. **Biodiversiteit** bevorderen we op natuurlijke, terughoudende manieren: omgevallen bomen mogen in parken best een poosje blijven liggen.

Sportvelden zijn een natuurlijk element in onze omgeving. **Sportcomplexen** houden we het liefst kleinschalig en dichtbij. Verenigingen bepalen zelf hun toekomst. Als verenigingen meer met elkaar willen samenwerken, vinden we dat prima, zo lang elke gemeente maar blijft beschikken over een passend sportaanbod, zoals dat past bij een aantrekkelijke woonomgeving. Elke gemeente beslist zelfstandig over algemene sportvoorzieningen, zoals zwembaden.

Om het karakter van de regio te behouden kiest elke gemeente voor een terughoudend **woningbouwprogramma**. Dit is onze inzet voor woningbouwdoelstellingen van Holland Rijnland. Groei van het aantal inwoners vinden we eigenlijk niet wenselijk. We richten ons op de huidige bewoners en op passanten, zoals expats en studenten. Na hun studie of uitwisselingsprogramma trekken zij weer verder naar elders. Als de schaarste op de

woningmarkt toeneemt (met hogere huur- en koopprijzen en verdringing van middeninkomens), dan nemen we dat voor lief.

De **CO2-uitstoot** per inwoner neemt bij ons minder snel af dan in stedelijke regio's die veel binnenstedelijke woningbouw realiseren. Door aard en karakter van onze omgeving blijft de auto het primaire vervoersmiddel voor woon-werkverkeer en voor veel andere verplaatsingen binnen de regio. Als je boodschappen wilt doen, kun je eigenlijk niet zonder. Buurtwinkeltjes en speciaalzaken hebben we immers nauwelijks meer.

Op het gebied van **duurzaamheid** trekt iedere gemeente zijn eigen spoor, zodat we maximaal van elkaar kunnen leren. De kleinste gemeente kan wel eens de meest inventieve blijken, zowel op het gebied van energieopwekking als hergebruik van grondstoffen.

De kinderen die in onze regio naar **school** gaan, kunnen net als andere kinderen in Nederland vertrouwen op gedegen opleiding. Gemeenten hierbij één kerntaak, waartoe zij zich kunnen beperken: onderwijshuisvesting. Verdere bemoeienis van gemeenten met onderwijs is vooral hinderlijk; leerkrachten op basisscholen en in het voortgezet onderwijs hebben het al druk genoeg.

In ons benadering van **werkgelegenheid** staat ons unieke karakter centraal. Omdat we weinig ruimte hebben voor ruimte-intensieve bedrijvigheid, gaan we gaan door op het pad dat we met de ontwikkeling van het Leiden Bio Science Park (LBSP) hebben ingeslagen: een keuze voor een specifieke niche, met crossovers naar andere sectoren die wortelen in de regionale kenniseconomie. Daar ligt onze kracht en die willen we verder benutten. Kansen voor zulke crossovers zien we in Delft, Rotterdam en Den Haag en in Amsterdam. Dankzij de Rijnlandroute en de "Agglo-ring" zijn die plekken straks per auto goed bereikbaar voor iedereen.

Onze regio zien we min of meer als '**af**', vooral na de verdere vervolmaking van het LBSP. Focus op het karakter van de regio helpt om al het mooie om ons heen te conserveren. Daarmee groeien we uit tot de aantrekkelijkste (en meest exclusieve) woonregio voor forenzen in de Randstad: dicht bij de twee metropolen, met goede verbindingen en een stevige kern van kennisintensieve werkgelegenheid.

Bij deze **ambitie** past een manier van netwerksamenwerking die gericht is op kennisdeling, op het benutten van schaalvoordelen en op afstemming van besluitvorming. De focus kan in eerste instantie liggen op de inwoners en de voorzieningen binnen de eigen gemeente en pas in tweede instantie op de ontwikkeling van de regio. Netwerksamenwerking is ook de manier waarop wij ons – elk afzonderlijk – verhouden tot de **metropoolregio's**. Amsterdam, Rotterdam en Den Haag zetten de toon; wanneer hun dat voordeel oplevert, zullen zij samenwerking zoeken. In de praktijk zal dat nauwelijks nodig blijken.

Scenario 2: Gezamenlijk versterken

De Leidse regio heeft een uniek **karakter**, dat we graag willen versterken, en waar we – binnen de grenzen van onze ruimtelijke mogelijkheden – graag zo veel mogelijk mensen deelgenoot van willen maken. Kennis is altijd al ons leidmotief geweest en heeft ons karakter bepaald. Dat karakter zit in de manier waarop we al eeuwenlang inventief ruimte maken voor (en experimenteren met) nieuwe kennis. Daarin schuilt een bron van welvaart en welzijn voor de gebruikers van onze regio en velen daarbuiten.

Dankzij de aanwezigheid van een universiteit en hogeschool trekt de regio permanent nieuwe (internationale) jongeren aan. En omdat we erin slagen een deel van die studenten na hun studie aan onze regio te binden, blijft onze **bevolkingsopbouw** relatief jong en divers. In sociaal en cultureel opzicht is er voor alle leeftijdsklassen van alles te beleven.

Onze regio is een **sociale regio**, waarin iedereen meetelt en meedoet, ongeacht inkomen of woonplaats. Met bewoners, bestuurders, ondernemers, zorgaanbieders en belangenbehartigers streven we naar passend beleid voor werk, inkomen, zorg en welzijn voor de hele regio. Per wijk krijgen professionals de ruimte om in te spelen op individuele noden en behoeften en om maatwerk toe te passen.

Alle bewoners van onze regio profiteren volop van de kennis over **gezondheid en vitaliteit** die in onze regio aanwezig is. Zo bundelen we bijvoorbeeld de creativiteit van professionals en van bewoners om de openbare ruimte (nog) meer te laten uitnodigen tot ontmoeting en actieve beweging, voor alle leeftijden. Mede dankzij zulke inspanningen stijgt het aantal gezonde levensjaren in onze regio sneller dan elders in Nederland.

Het **groen** binnen ons stedelijk gebied gebruiken we intensief, als ontmoetingsplek, als plek voor ontspanning en onthaasting, en als plek voor beweging, sport en spel. We werken actief samen om groene plekken met elkaar te verbinden. **Biodiversiteit** bevorderen we met “fauna-vriendelijke” architectuur en met slimme keuzen voor beplanting, samen met bewoners en bedrijven in de regio.

Omdat de ruimte schaars is en we méér woningen nodig hebben, maar geen polders willen volbouwen, maken we scherpe keuzes. Bijvoorbeeld voor multifunctionele regionale **sportcomplexen**, die voor sommige bewoners misschien wat verder weg liggen, maar die ook meer faciliteiten bieden voor topsport, naast breedtesport. Steeds minder clubs zullen beschikken over eigen velden – medegebruik is standaard. “Algemene” sportvoorzieningen, zoals zwembaden, spreiden we uitgekend over de regio.

Om het karakter van onze regio te versterken, kiezen we voor een ambitieus gezamenlijk **woningbouwprogramma**. Daarmee willen we niet alleen waarborgen dat onze huidige bewoners, hun kinderen en kleinkinderen kunnen vertrouwen op een kwalitatief goed, passend en betaalbaar woningaanbod in de regio, maar ook willen we daarmee talent aan onze regio binden en het vestigingsklimaat voor bedrijven versterken. Zelfs als dit betekent

dat we binnen de bebouwde kom (buiten beschermd stads- en dorpsgezicht!) op plekken compacter, hoger en dichter op elkaar moeten bouwen. Dit door gericht te verdichten.

Door “verdichting” van onze bebouwde kom daalt de **CO2-uitstoot** per inwoner extra snel in vergelijking met andere stedelijke regio's. De auto hebben we zelden nodig; lopen of fietsen is vrijwel altijd prettiger, doordat aantrekkelijke voorzieningen altijd dicht bij zijn dan in uitgestrekte vinex-wijken. We werken we vaak dicht bij huis. Buurtwinkeltjes en speciaalzaken doen het daardoor bij ons nog relatief goed.

Op het gebied van **duurzaamheid** trekken we samen op, met een gezamenlijk investeringsprogramma, onder meer voor stadsverwarming en de warmterotonde. Zo kunnen we kennis en massa bundelen, om het tot het beste resultaat te komen.

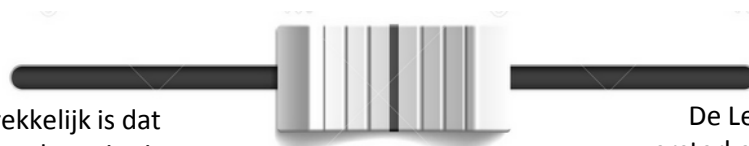
De kinderen die in onze regio naar **school** gaan, merken al op de basisschool dat ze in een regio wonen met veel kennis en historie. Ze komen tijdens hun gehele schoolloopbaan volop in aanraking met musea, kennis en cultuur. De gemeenten zorgen niet alleen gezamenlijk voor goede onderwijshuisvesting, maar stimuleren ook dat scholen kinderen voorbereiden op de kenniseconomie van morgen, dat scholen een breed scala aan onderwijssoorten bieden, en dat zij de specifieke kwaliteiten van onze regio benutten.

Ook met oog op **werkgelegenheid** willen we de beperkte ruimte telkens zo goed mogelijk gebruiken, met gezamenlijk bedrijventerreinenbeleid. Ieder lapje (bedrijfs)grond binnen de bebouwde kom proberen we zo goed en zo intensief mogelijk te benutten. Daarvoor hebben we een ambitieus en samenhangend programma voor binnenstedelijk bouwen en transformatie, voor de hele regio. Zo kunnen we niet alleen ruimte bieden voor kennisintensieve werkgelegenheid binnen en buiten de niche van “life science and health”, maar ook voor “verzorgende” bedrijvigheid met volop werkgelegenheid op MBO-niveau.

Onze regio is allesbehalve ‘af’. We zien nog allerlei kansen voor verbetering van ruimtegebruik, vooral langs belangrijke infrastructuurassen (A44, A4 en spoorverbindingen) en op allerlei plekken langs gemeentegrenzen. Die plekken willen we met een ambitieus gezamenlijk programma tot bloei brengen. Daarmee zijn we niet alleen een aantrekkelijke plek voor forenzen, maar ook voor onze kinderen en kleinkinderen die hier een toekomst willen opbouwen.

Omdat we veel en grote **ambities** hebben voor onze regio, kiezen we voor een veel intensievere vorm van samenwerking: in gezamenlijkheid brengen we belangen in kaart, zo formuleren we ook onze wensen en ambities voor thema's die de hele regio betreffen, en zo nemen we besluiten. Samen nemen we de verantwoordelijkheid voor voorzieningen en voor effectief ruimtegebruik, waarbij de gebruiker centraal staat. Zo dragen we bij aan de vitaliteit van de **Randstad**. En dat blijft niet onopgemerkt. Bij besluiten over de toekomst van de Randstad vindt iedereen het vanzelfsprekend dat de vertegenwoordiger van onze regio mede de koers uitzet.

Karakter en groei

De Leidse regio heeft een uniek **karakter**, dat zo aantrekkelijk is dat we het willen beschermen en behouden. Het unieke karakter zit niet alleen in de bewoners, in onze hechte gemeenschappen en onze universiteit, maar ook in de stenen, het groen, het water en de lucht. Dat willen we niet zomaar veranderen, want we weten dat dit karakter grote waarde heeft voor onze gebruikers (bewoners, bedrijven, bezoekers).

De Leidse regio heeft een uniek **karakter**, dat we graag willen versterken, en waar we – binnen de grenzen van onze ruimtelijke mogelijkheden – graag zo veel mogelijk mensen deelgenoot van willen maken. Kennis is altijd al ons leidmotief geweest en heeft ons karakter bepaald. Dat karakter zit in de manier waarop we al eeuwenlang inventief ruimte maken voor (en experimenteren met) nieuwe kennis. Daarin schuilt een bron van welvaart en welzijn voor de gebruikers van onze regio en velen daarbuiten.

Bevolkingsopbouw

Net als in de rest van Nederland wordt de **bevolking** van onze regio ook wat grijzer. In de kernen en buurten die wat verder van het Leidse centrum af liggen, is in 2027 zo'n 30% van de bewoners ouder dan 65. Zij hebben relatief veel vrije tijd. Daarmee zullen zij geleidelijk meer kleur geven aan het sociale en culturele leven in de regio, zoals dat ook elders in Nederland gebeurt.

Dankzij de aanwezigheid van een universiteit en hogeschool trekt de regio permanent nieuwe (internationale) jongeren aan. En omdat we erin slagen een deel van die studenten na hun studie aan onze regio te binden, blijft onze **bevolkingsopbouw** relatief jong en divers. In sociaal en cultureel opzicht is er voor alle leeftijdsklassen van alles te beleven.

Scenario 1

Scenario 2

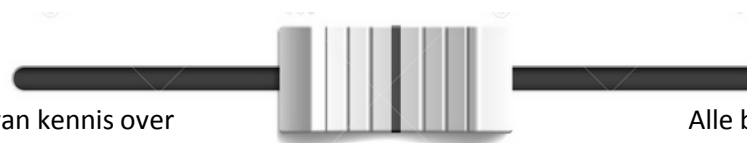
Sociaal beleid

De gemeenten in onze regio geven zo veel mogelijk zelf vorm en inhoud aan hun **sociaal beleid**. En omdat geen twee gemeenten hetzelfde zijn, kan dat beleid per gemeente verschillen. Dit gemeentelijke beleid is bepalend voor de speelruimte voor professionals, aansluitend op de lokale behoefte. Binnen de regio hanteren we alleen hetzelfde beleid voor werk, inkomen, zorg en welzijn waar dat financieel noodzakelijk of wettelijk verplicht is.

Onze regio is een **sociale regio**, waarin iedereen meetelt en meedoet, ongeacht inkomen of woonplaats. Met bewoners, bestuurders, ondernemers, zorgaanbieders en belangenbehartigers streven we naar passend beleid voor werk, inkomen, zorg en welzijn voor de hele regio. Per wijk krijgen professionals de ruimte om in te spelen op individuele noden en behoeften en om maatwerk toe te passen.

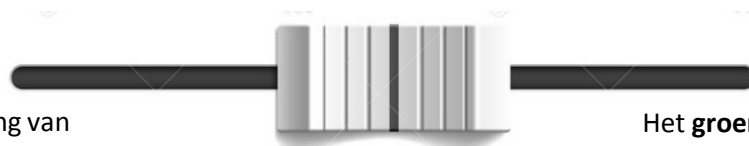
Gezondheid en vitaliteit

Alle bewoners van onze regio kunnen gebruik maken van kennis over **gezondheid en vitaliteit** die in onze regio aanwezig is. De zorg voor gezondheid en vitaliteit zien we in eerste instantie als een verantwoordelijkheid voor het individu en niet als speerpunt van de gezamenlijke gemeenten in de regio. Gemeenten die dat nodig achten, staat het uiteraard vrij om beleid te maken voor specifieke kwesties, zoals “Jongeren op gezond gewicht” of zelfredzaamheid van ouderen.

Alle bewoners van onze regio profiteren volop van de kennis over **gezondheid en vitaliteit** die in onze regio aanwezig is. Zo bundelen we bijvoorbeeld de creativiteit van professionals en van bewoners om de openbare ruimte (nog) meer te laten uitnodigen tot ontmoeting en actieve beweging, voor alle leeftijden. Mede dankzij zulke inspanningen stijgt het aantal gezonde levensjaren in onze regio sneller dan elders in Nederland.

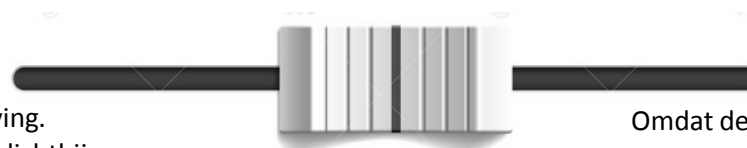
Groen en biodiversiteit

Het **groen** binnen ons stedelijk gebied is een mengeling van gebruiksgroen en “natuurlijk groen”. Sommige delen gebruiken we vrij intensief. In andere delen van ons binnenstedelijke groen laten we de natuur zo veel mogelijk haar gang gaan. **Biodiversiteit** bevorderen we op natuurlijke, terughoudende manieren: omgevallen bomen mogen in parken best een poosje blijven liggen.

Het **groen** binnen ons stedelijk gebied gebruiken we intensief, als ontmoetingsplek, als plek voor ontspanning en onthaasting, en als plek voor beweging, sport en spel. We werken actief samen om groene plekken met elkaar te verbinden. **Biodiversiteit** bevorderen we met “fauna-vriendelijke” architectuur en met slimme keuzen voor beplanting, samen met bewoners en bedrijven in de regio.

Sport

Sportvelden zijn een natuurlijk element in onze omgeving. **Sportcomplexen** houden we het liefst kleinschalig en dichtbij. Verenigingen bepalen zelf hun toekomst. Als verenigingen meer met elkaar willen samenwerken, vinden we dat prima, zo lang elke gemeente maar blijft beschikken over een passend sportaanbod, zoals dat past bij een aantrekkelijke woonomgeving. Elke gemeente beslist zelfstandig over algemene sportvoorzieningen, zoals zwembaden.

Omdat de ruimte schaars is en we méér woningen nodig hebben, maar geen polders willen volbouwen, maken we scherpe keuzes. Bijvoorbeeld voor multifunctionele regionale **sportcomplexen**, die voor sommige bewoners misschien wat verder weg liggen, maar die ook meer faciliteiten bieden voor topsport, naast breedtesport. Steeds minder clubs zullen beschikken over eigen velden – medegebruik is standaard. “Algemene” sportvoorzieningen, zoals zwembaden, spreiden we uitgerend over de regio.

Scenario 1

Scenario 2

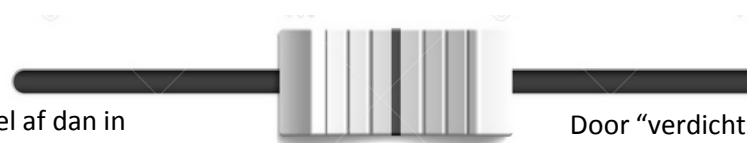
Woningbouwprogramma

Om het karakter van de regio te behouden kiest elke gemeente voor een terughoudend **woningbouwprogramma**. Dit is onze inzet voor woningbouwdoelstellingen van Holland Rijnland. Groei van het aantal inwoners vinden we eigenlijk niet wenselijk. We richten ons op de huidige bewoners en op passanten, zoals expats en studenten. Na hun studie of uitwisselingsprogramma trekken zij weer verder naar elders. Als de schaarste op de woningmarkt toeneemt (met hogere huur- en koopprijzen en verdringing van middeninkomens), dan nemen we dat voor lief.

Om het karakter van onze regio te versterken, kiezen we voor een ambitieus gezamenlijk **woningbouwprogramma**. Daarmee willen we niet alleen waarborgen dat onze huidige bewoners, hun kinderen en kleinkinderen kunnen vertrouwen op een kwalitatief goed, passend en betaalbaar woningaanbod in de regio, maar ook willen we daarmee talent aan onze regio binden en het vestigingsklimaat voor bedrijven versterken. Zelfs als dit betekent dat we binnen de bebouwde kom (buiten beschermd stads- en dorpsgezicht) op plekken compacter, hoger en dichter op elkaar moeten bouwen. Dit door gericht te verdichten.

CO2-uitstoot

De **CO2-uitstoot** per inwoner neemt bij ons minder snel af dan in stedelijke regio's die veel binnenstedelijke woningbouw realiseren. Door aard en karakter van onze omgeving blijft de auto het primaire vervoersmiddel voor woon-werkverkeer en voor veel andere verplaatsingen binnen de regio. Als je boodschappen wilt doen, kun je eigenlijk niet zonder. Buurtwinkeltjes en speciaalzaken hebben we immers nauwelijks meer.

Door "verdichting" van onze bebouwde kom daalt de **CO2-uitstoot** per inwoner extra snel in vergelijking met andere stedelijke regio's. De auto hebben we zelden nodig; lopen of fietsen is vrijwel altijd prettiger, doordat aantrekkelijke voorzieningen altijd dicht bij zijn dan in uitgestrekte vinex-wijken. We werken we vaak dicht bij huis. Buurtwinkeltjes en speciaalzaken doen het daardoor bij ons nog relatief goed.

Scenario 1

Scenario 2

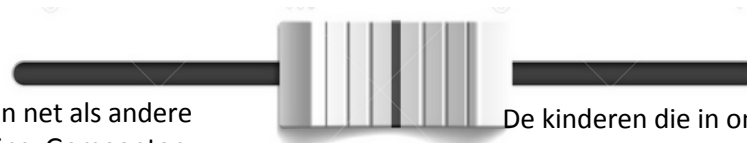
Duurzaamheid

Op het gebied van **duurzaamheid** trekt iedere gemeente zijn eigen spoor, zodat we maximaal van elkaar kunnen leren. De kleinste gemeente kan wel eens de meest inventieve blijken, zowel op het gebied van energieopwekking als hergebruik van grondstoffen.

Op het gebied van **duurzaamheid** trekken we samen op, met een gezamenlijk investeringsprogramma, onder meer voor stadsverwarming en de warmterotonde. Zo kunnen we kennis en massa bundelen, om het tot het beste resultaat te komen.

Onderwijs

De kinderen die in onze regio naar **school** gaan, kunnen net als andere kinderen in Nederland vertrouwen op gedegen opleiding. Gemeenten hierbij één kerntaak, waartoe zij zich kunnen beperken: onderwijshuisvesting. Verdere bemoeienis van gemeenten met onderwijs is vooral hinderlijk; leerkrachten op basisscholen en in het voortgezet onderwijs hebben het al druk genoeg.

De kinderen die in onze regio naar **school** gaan, merken al op de basisschool dat ze in een regio wonen met veel kennis en historie. Ze komen tijdens hun gehele schoolloopbaan volop in aanraking met musea, kennis en cultuur. De gemeenten zorgen niet alleen gezamenlijk voor goede onderwijshuisvesting, maar stimuleren ook dat scholen kinderen voorbereiden op de kenniseconomie van morgen, dat scholen een breed scala aan onderwijssoorten bieden, en dat zij de specifieke kwaliteiten van onze regio benutten.

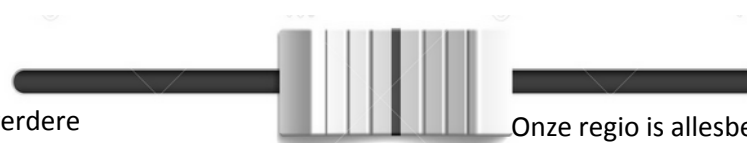
Werkgelegenheid

In ons benadering van **werkgelegenheid** staat ons unieke karakter centraal. Omdat we weinig ruimte hebben voor ruimte-intensieve bedrijvigheid, gaan we gaan door op het pad dat we met de ontwikkeling van het Leiden Bio Science Park (LBSP) hebben ingeslagen: een keuze voor een specifieke niche, met crossovers naar andere sectoren die wortelen in de regionale kenniseconomie. Daar ligt onze kracht en die willen we verder benutten. Kansen voor zulke crossovers zien we in Delft, Rotterdam en Den Haag en in Amsterdam. Dankzij de Rijnlandroute en de “Agglo-ring” zijn die plekken straks per auto goed bereikbaar voor iedereen.

Ook met oog op **werkgelegenheid** willen we de beperkte ruimte telkens zo goed mogelijk gebruiken, met gezamenlijk bedrijventerreinenbeleid. Ieder lapje (bedrijfs)grond binnen de bebouwde kom proberen we zo goed en zo intensief mogelijk te benutten. Daarvoor hebben we een ambitieus en samenhangend programma voor binnenstedelijk bouwen en transformatie, voor de hele regio. Zo kunnen we niet alleen ruimte bieden voor kennisintensieve werkgelegenheid binnen en buiten de niche van “life science and health”, maar ook voor “verzorgende” bedrijvigheid met volop werkgelegenheid op MBO-niveau.

Ontwikkelambitie

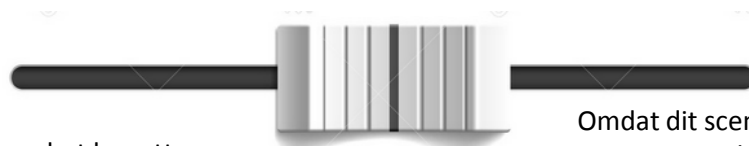
Onze regio zien we min of meer als ‘af’, vooral na de verdere vervolmaking van het LBSP. Focus op het karakter van de regio helpt om al het mooie om ons heen te conserveren. Daarmee groeien we uit tot de aantrekkelijkste (en meest exclusieve) woonregio voor forenzen in de Randstad: dicht bij de twee metropolen, met goede verbindingen en een stevige kern van kennisintensieve werkgelegenheid.

Onze regio is allesbehalve ‘af’. We zien nog allerlei kansen voor verbetering van ruimtegebruik, vooral langs belangrijke infrastructuurassen (A44, A4 en spoorverbindingen) en op allerlei plekken langs gemeentegrenzen. Die plekken willen we met een ambitieus gezamenlijk programma tot bloei brengen. Daarmee zijn we niet alleen een aantrekkelijke plek voor forenzen, maar ook voor onze kinderen en kleinkinderen die hier een toekomst willen opbouwen.

Scenario 1

Scenario 2

Samenwerking

Bij de ambitie van dit scenario past een manier van **netwerksamenwerking** die gericht is op kennisdeling, op het benutten van schaalvoordelen en op afstemming van besluitvorming. De focus kan in eerste instantie liggen op de inwoners en de voorzieningen binnen de eigen gemeente en pas in tweede instantie op de ontwikkeling van de regio. Netwerksamenwerking is ook de manier waarop wij ons – elk afzonderlijk – verhouden tot de **metropoolregio's**. Amsterdam, Rotterdam en Den Haag zetten de toon; wanneer hun dat voordeel oplevert, zullen zij samenwerking zoeken. In de praktijk zal dat nauwelijks nodig blijken.

Omdat dit scenario uitgaat van veel en grote ambities voor onze regio, past hierbij een veel intensievere vorm van **samenwerking**: in gezamenlijkheid brengen we belangen in kaart, zo formuleren we ook onze wensen en ambities voor thema's die de hele regio betreffen, en zo nemen we besluiten. Samen nemen we de verantwoordelijkheid voor voorzieningen en voor effectief ruimtegebruik, waarbij de gebruiker centraal staat. Zo dragen we bij aan de vitaliteit van de **Randstad**. En dat blijft niet onopgemerkt. Bij besluiten over de toekomst van de Randstad vindt iedereen het vanzelfsprekend dat de vertegenwoordiger van onze regio mede de koers uitzet.